

Water: wat we nemen en wat het ons geeft

Nick Meynen

In Frontlijnen. Een reis langs de achterkant van de wereldeconomie schuimt Nick Meynen een aantal conflictzone's af, koppelt hij terug naar wat die conflicten aandrijft en laat hij een reeks moderne verzetshelden aan het woord. Naomi Klein schreef het volgende over het boek:

'In his wide-ranging journalism and writing, Nick Meynen has been vividly mapping struggles for justice around the world. His new book is a rich collection of the human stories of those struggles – from resistance to mining in India and Greece, to land grabbing in Uganda, to a landmark climate lawsuit in the Netherlands. The book harnesses the power of lived experience to bring our most urgent, high-stakes policy debates to life, and it deserves a wide international audience.'

Drie artikels en essays die Oikos eerder publiceerde werden in Frontlijnen verwerkt: over Chevron in Ecuador, het geplande falen van producten en over de BNP-groei-geloofsleer.

Volgens sommige experts zullen watertekorten dé crisis van de 21ste eeuw worden.¹ In Spanje kunnen ze daar al een aardig woordje over meespreken.

Voor een man die in een stervend dorp leeft, laat David Dene (66) best een vrolijke indruk na. De Britse globetrotter straalt van energie en geluk. David woont sinds de late jaren 1990 in Rio de Aguas, een ecodorp in het hinterland van Almeria (Spanje). Zijn interventie in een debat in het Europees Parlement was opvallend. In de pauze trok ik aan zijn mouw en de volgende dag spraken we af in de lobby van zijn hotel. David blijkt een onwaarschijnlijk en bijna Bijbels 'David versus Goliath-verhaal' te hebben.

De Rio de Aguasvallei is bewoond sinds het neolithicum. Zeven kilometer verder filmen ze westerns in de barre woestijn van Tabernas, maar hier zijn er wilde geiten, katten en schildpadden. Het natuurpark is ook rijk aan cactussen, vijgenbomen en bloemen. Het contrast tussen de woestijn en deze tuin van Eden is eenvoudig te verklaren. Rio de Aguas heeft oud grondwater dat langzaam uit een paar bronnen en grotten sijpelt. Tabernas heeft dat niet.

Hoewel er al millennia lang mensen leven, stierven de dorpen in de 20ste eeuw een trage dood. Zoals in zovele berggebieden overal ter wereld eiste een snelle verstedelijking haar tol. In die beweging van dorp naar stad zagen anderen dan weer een kans om weg te vluchten van de stedelijke ratrace. Zo groeide de bevolking van Rio de Aguas eind 20ste eeuw plots opnieuw aan, vooral door de toestroom van westerse

Met het nodige respect voor de fragiliteit van het lokale milieu en met een paar nieuwe technologieën zoals zonnepanelen toverden een paar dozijn mensen het spookdorp weer om in een internationale ontmoetingsplek.

immigranten die hier een nieuwe, ecologisch vriendelijke start namen. Met het nodige respect voor de fragiliteit van het lokale milieu en met een paar nieuwe technologieën zoals zonnepanelen toverden een paar dozijn mensen het spookdorp weer om in een internationale ontmoetingsplek. Rio de Aguas leek vertrokken voor een nieuwe periode van bloei, met dank aan de nieuwkomers.

Tot ... het ministerie van Milieu het land in de ruime omgeving geschikt voor landbouwproductie verklaarde. Er volgde een vergunning voor een industriële olijfbomplantage op 3.600 hectare grond. Er kwamen al meer dan een half miljoen olijfbomen op slechts 289,5 hectare.² De zakenman Juan Carrion Caceres kocht 2.300 hectare en is van plan om er nog 3 miljoen olijfbomen te planten.

Met de olijf zelf is niets mis. De mensen aan de Middellandse Zee worden gemiddeld ouder dan wij en hun gewoonte om bij alles een scheut olijfolie te doen, zal er wel voor iets tussen zitten. Met de olijfbomen is ook niets mis. Ze zijn cultureel erfgoed. Maar 3 tot 4 miljoen dorstige bomen in een semiwoestijn met structurele watertekorten planten: dat kun je niet ongestraft doen.

Het bedrijfsmodel is een roofoverval bij klaar daglicht. In dit geval is water het kapitaal dat geroofd wordt, de basis van alle leven.

Om de bomen die al geplant zijn van voldoende water te voorzien is vijftientig keer het debiet van de Rio de Aguas nodig. Als die andere bomen erbij komen gaat het nog harder. Een eenvoudige berekening leert dat er dan 1 miljard liter water per jaar nodig zal zijn, wat drie- tot vijfmaal meer is dan de totale neerslaghoeveelheid die op de hele vallei valt. De manier om dit businessplan rond te

krijgen is het snel leegzuigen van het lokaal aanwezige natuurlijk kapitaal. Het bedrijfsmodel is een roofoverval bij klaar daglicht. In dit geval is water het kapitaal dat geroofd wordt, de basis van alle leven. Het peil van het grondwater en de stroming in de Rio de Aguas zijn sinds de aanleg van het eerste half miljoen bomen pijlsnel gedaald. Het ecosysteem begint in sneltempo op dat van de barre woestijn van Tabernas te lijken. David: 'Platgooien, vergiften, doorboren, leegzuigen en de oogst exporteren: dat vat het businessmodel ongeveer samen.' Tot mijn verbazing lijkt David daar kalm bij te blijven.

'Ik geloof niet in slechte mensen en slechte bedoelingen, ik veroordeel niemand. Ik kan alleen veronderstellen dat sommige mensen nog niet beseffen wat hier gaande is en ik wil daar iets aan doen.'

David versus Goliath

Het verhaal van Rio de Aguas past in een patroon dat gemeenschappen uit Brazilië, Kameroen of Indonesië herkennen. Ook daar vernietigen boomplantages ecosystemen waar zij afhankelijk van zijn. Ook daar is het een ongelijke strijd. David Dene:

'Hier in Andalusië worden opdrachten gegeven aan vrienden en families, bedrijven zijn nauw verbonden met de politici aan de macht en regelmatig krijg je hier bedreigingen. Als gevolg daarvan willen de meeste mensen hier niet genoemd worden in eender welke vorm van protest. Ze zijn bang om te

strijden tegen de rijken en machtigen. Dat is precies de reden waarom je aan die mafia duidelijk moet maken dat je niet alleen staat met je protest en dat er duizenden mensen achter jou staan.'

Dat is inderdaad wat vaak de doorslag geeft in eender welke strijd tegen onrecht: kunnen aantonen dat er achter de pioniers en verzetshelden een heel grote instemmende massa staat. Samen front vormen, over land en cultuurgrenzen heen. In het Bijbelse verhaal van David versus Goliath stond er ook een heel leger achter de kleine David.

Maar hoe begin je daaraan, aan een campagne die van een paar pioniers overgaat naar een massa?

Dat is inderdaad wat vaak de doorslag geeft in eender welke strijd tegen onrecht: kunnen aantonen dat er achter de pioniers en verzetshelden een heel grote instemmende massa staat.

*'We hadden stortregens in 2012 en daarna was de situatie met het water eventjes goed. Maar zes maanden later liep de rivier leeg alsof iemand de badstop eruit had getrokken. Ik mailde foto's naar de universiteit van Almeria en in juli 2014 bevestigde professor Jose Maria Calaforra wat de dorpelingen al lang wisten: de nieuwe olijfboomplantages zijn zeer schadelijk voor Rio de Aguas.'*³

*Al in 2011 had een rapport – gefinancierd door de Europese Unie – aangetoond dat onze aquifer 330 procent 'overgeëxploiteerd' wordt.'*⁴ Toen ben ik aan een campagne begonnen. Drie maanden later telde de Facebookpagina 'Ecocide in Rio de Aguas' al 23.000 volgelingen. We verdeelden 7.000 folders, haalden de lokale kranten en kregen steun van het team van End Ecocide. Juridische ondersteuning uit zowel de VS als Europa is onderweg. We hebben ondervonden dat als je een duidelijke oproep om hulp wereldkundig maakt, velen die vraag beantwoorden.'

David staat er dan ook niet meer alleen voor. De *Grupo Ecologista Mediterráneo* (GEM of Groengroep van de Middellandse Zeeregio) opende een strafrechtelijk onderzoek naar één specifieke plantage van 350 hectare waar irrigatie voor 600.000 olijfbomen is, zonder duidelijke toestemming en zonder een milieueffectrapportage. Dit is slechts een tiende van de oppervlakte die een concessie kreeg voor olijfboomplantages, maar het is een belangrijk deel van de strijd.

Geïnspireerd door Ecuadoranen

Ik wil weten hoe David hier persoonlijk mee omgaat, met het moeilijke element van het voeren van zo'n strijd. 'Het helpt dat ik lang in Ecuador heb gewerkt, waar de situatie veel erger is. De leiders van het verzet zijn er ongelooflijk moedig en sterk.' Kort na ons interview zal blijken hoe waar deze woorden zijn. José Isidro Tendetza Antun, een van de Ecuadoraanse vrienden van David en een leider van de Shuar, die zich verzet tegen het Miradormijnbouwproject, werd doodgemarteld aangetroffen. Later zou David hierop per mail laten weten:

‘José Isidro Tendetza Antun was onze metgezel, we kochten zijn ticket naar de klimaatconferentie van 2014 in Lima. Het is op weg naar die top, waar hij zijn zaak wou aankaarten, dat hij vermoord is. Dit was een groot man, die toegewijd was en zijn leven gaf ter bescherming van zijn grondgebied, zijn land en voor het leven van zijn volk. Deze man is uitgegroeid tot een martelaar voor het land van het Ecuadoraanse Amazonewoud, en voor de Shuarbevolking. Wij eren, herinneren en onthouden zijn inspirerende woorden in onze harten. Moge onze krijger en vriend rusten in vrede.

Het is fantastisch om te zien hoe de Shuar in harmonie met Moeder Natuur samenleven. Ze gaan daar met Pacha Mama om zoals met hun moeder. Ik zie niet in hoe ik me neerslachtig zou kunnen voelen als ik zie hoe die mensen in Ecuador in het leven staan, zo levenslustig, zo respectvol. Het helpt ook dat er hier in Rio de Aguas een sterke solidariteit is. Ik woon in een internationale kring van vriendschap, vertrouwen en hulp, een cirkel die angst en woede kan buiten houden. Dat zie je in onze campagne: wij veroordelen niemand. De hele campagne gaat over feiten en bewustwording. Het is van belang om te genieten van wat we doen. We gaan van de intensiteit van deze eroaring van samenwerking genieten, op elke stap van de weg. Straks houden we een muziekfestival voor 300 tot 500 personen. Ons verzet is een feest. Niemand in de vallei zal het festival negeren en zo komt iedereen ook in aanraking met de feiten die daar toch zullen circuleren.’

Kort samengevat bestaat hun succes uit drie ingrediënten: zwaar investeren in het lokale ecosysteem, een sterke lokale inclusieve democratie en een langetermijnvisie. De drie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.

David heeft zijn feiten op een rij en zijn strategie klinkt feestelijk. Net als Jan van de Venis heeft hij begrip voor zijn tegenstanders.

‘Je moet compassie hebben voor degenen die het nog niet begrijpen, je kunt hen niet veroordelen, en soms is dat moeilijk. Vecht er niet tegen, zorg dat je nooit in contact met hen komt. Ik probeer om hun beeld van de werkelijkheid uit te breiden zonder een andere persoon te kleineren. Het helpt dat ik en iedereen hier een directe verbinding met het lokale ecosysteem heeft. Het is hier dat we beseffen dat we alleen de tijdelijke bewaarders van de planeet zijn en dat we ons realiseren dat de mensheid moet stoppen met zich als een parasiet te gedragen. Mijn missie is om het bewustzijn van de totale onderlinge afhankelijkheid te verhogen. We moeten ons daarvoor los durven maken van de consumptiemaatschappij die ons verblindt voor de realiteit, voor de natuurwetten. Ik ben onderdeel van de natuur, een deel van de micro-organismen, en jij ook. Wij zijn geen meesters, maar deel van het systeem. We moeten stoppen met dit te ontkennen.’

India's watermiljonairs

De stand van de watertafel kan een goede graadmeter voor de stand van je welvaart zijn. Dat blijkt in Rio de Aguas, maar ook in India. Daar is een dorp dat deze strijd

won. Het gemiddelde inkomen is er twintig keer hoger dan vijftien jaar geleden. Het is een voorbeeld dat aantoont wat mogelijk is als we in harmonie met de natuur leven.

Hiware Bazar ligt in de Indiase deelstaat Maharashtra. In 1995 leefde meer dan 90 procent van alle inwoners onder de armoedegrens van minder dan een dollar per dag. Twintig jaar later niemand. Hoe deden ze dat? Kort samengevat bestaat hun succes uit drie ingrediënten: zwaar investeren in het lokale ecosysteem, een sterke lokale inclusieve democratie en een langetermijnvisie. De drie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.

In Hiware Bazar staat of valt alles met water. In een land met vier natte en acht droge maanden moet je een manier vinden om de grond vruchtbaar en vochtig te houden, erosie en overstromingen te bestrijden en watertekorten te voorkomen. Een serie van heel kleine door dorpelingen gemaakte aarden dammetjes en reservoirs houden het water vast, maar kunnen ook snel vollopen met de aarde die van het land afspoelt. Daarom besloot de dorpsraad van Hiware Bazar om het ecosysteem in zijn geheel te bekijken en streng in te grijpen: een verbod op het kappen van bomen, een verplichting om kanaalirrigatie te vervangen door druppelirrigatie, een ban op waterintensieve gewassen en tot slot: het vervangen van geiten door koeien. Geiten trekken plantjes met wortel en al uit, wat erosie tot gevolg heeft, wat de reservoirs doet dichtslibben en het hele systeem bedreigt. Het dorp redeneerde dat je om te slagen holistisch moet zijn. Dat gaf de doorslag.

De gemeenschap besloot na intensief gezamenlijk overleg om al het federale geld van het vijfjarenplan voor ontwikkeling van hun dorp niet in wegen of scholen maar in waterbeheer te investeren. Dat resulteerde in volledige tewerkstelling, om een enorme serie aarden dammetjes te bouwen. Families zonder land kregen voorrang om betaalde arbeid te verrichten. Dankzij de vele ingrepen die de watertafel opnieuw deed stijgen, steeg ook de productie van grassen voor veevoeder tussen 2000 en 2004 met een factor zestig: van 100 naar 6.000 ton per jaar.⁵

Veel meer dan het inkomen bepalen biomassa, grond en water de rijkdom van deze mensen. De beschikbaarheid van die hulpbronnen wordt daarom ook wel het 'BNP van de armen' genoemd. De landbouw en veeteelt draaien vandaag zo goed dat de migratie naar de al overvolle Indiase steden stilgevallen is en dat het dorp geen budgetten voor armoedebestrijding meer aanvraagt. Elk jaar maakt de dorpsraad een waterbudget op, een budget dat in het groen moet eindigen.

De mensen in Hiware Bazar en in Rio de Aguas begrijpen dat de natuur de basis van het goede leven is. Ze weten dat zorg voor het milieu geen intellectuele hobby is. Ze zijn de levende ontkrachting van de mythe dat je eerst rijk moet worden om dan je milieuproblemen op te lossen. Volgens die theorie moeten burgers eerst in hun basisbehoeften voorzien. In Hiware Bazar, Rio de Aguas en zoveel andere plaatsen toont de realiteit net het omgekeerde: burgers moeten eerst een gezond ecosysteem hebben. En het is precies via het werk aan dat gezonde ecosysteem dat hun basisbehoeftes vervuld worden. In het wetenschappelijke artikel 'Is India too poor to be green?' maken Leah Temper en Joan Martinez-Alier brandhout van het idee dat milieuzorg iets voor de rijken zou zijn.⁶ Ze tonen met cijfers aan dat het Westen zijn 'eerst rijk worden en dan opkuisen'-ideologie heeft toegepast door de vuilste productie van goederen (die ze wel nog kopen en

gebruiken) naar landen als India te verhuizen. Martinez-Alier is ook de auteur van het boek *Environmentalism of the poor*: een zwaar onderbelichte rayon in de ecosupermarkt.

In 2006 verzeilde ik voor een paar maanden in Indiase dorpen in de deelstaat Chhattisgarh, waar ik in opdracht van Broederlijk Delen kleinschalige microkredietssystemen van vrouwengroepen onderzocht. In die context sprak ik met honderden dorpelingen en raakte onder de indruk: meestal denken ze aan de lange termijn, doen aan inclusieve samenwerking en proberen de schaarse en wispelturig beschikbare grondstoffen zo

duurzaam mogelijk te beheren. Die vrouwen hadden geen 'ontwikkeling' nodig, maar kansen om te (blijven) doen wat ze goed doen. Het meest cruciale ingrediënt voor succes? Zelfvertrouwen.

Het door Europa in beslag nemen van de natuurlijke rijkdommen van een ander is systematisch en exponentieel aan het stijgen. Er is geen noemenswaardige democratische correctie.

Maar in dorpen over heel de wereld moet duurzaam ecologisch beheer plaatsmaken voor grote dammen, mijnen, fabrieken en plantages. Die invloed van buitenaf is overal in de wereld aan het toenemen. Het door Europa in beslag nemen

van de natuurlijke rijkdommen van een ander is systematisch en exponentieel aan het stijgen. Er is geen noemenswaardige democratische correctie. Het zijn deze trends die de afgelopen decennia door toedoen van een versneld kapitalistisch expansieproces in een stroomversnelling zijn gekomen. Ons 'groen consumeren' helpt niet, integendeel. En als er geen democratische reactie mogelijk is, wie is dan verbaasd dat er een niet-democratische reactie komt? Is de assumptie dat we tot in het oneindige kunnen blijven profiteren van een ander niet naïef?

Europa is een puber van boven de dertig die nog steeds in Hotel Mama woont. Maar de mama's die elke ochtend zijn boterham smeren en elke avond zijn rommel opruimen zijn het kotsbeu en staan op het punt om het verweerde kind op straat te zetten.

Wat ik in Pakistan over onze omgang met water leerde

Na Hiwara Bazar en Rio de Aguas is ook Borith Lake een kleine lokale waterfrontlijn. Het ligt in Pakistan, een land dat op voet van oorlog met buurland India leeft. Beide landen zijn kernmachten. Anderhalf miljard inwoners hebben er toegang tot water nodig. Toen de spanningen tussen beide landen in de herfst van 2016 opliepen dreigde Modi, premier van India, even om het waterwapen in te zetten: een afleiding van rivieren die in India ontspringen en door Pakistan stromen. Na Egypte is geen ander land in de wereld zo afhankelijk van één rivier als Pakistan. De Indus is een levenslijn, je herkent hem vanuit de ruimte als een groene slang die door de woestijn slingerd. Zo'n dreigement is misschien nog erger dan dreigen om een atoombom te droppen.

In de lente van 2008 reisde ik langs een waterfrontlijn in Pakistaans Kasjmir. Onze huwelijksreis werd zelden zo levensbedreigend. Dat had niets met religie, rebellen of bommen te maken, maar alles met water en klimaatverandering.

Boven Karimabad spuwt de Ultargletsjer water uit een kloof. De enige manier om die kloof richting bron te verkennen is de irrigatiekanalen aan een van de twee kanten van

de kloof te volgen. Die situatie is niet voor mensen met hoogtevrees: een quasi loodrechte rotswand met ergens in het midden een uit de rots gehouwen kanaal van een meter breed en diep. Een muur van een halve tot hele meter breed houdt het water in het kanaal. Naast dat muurtje gaapt de afgrond. Je begrijpt snel waarom al meer dan honderd mensen sterven bij het onderhoud van dit fragiele kanaal, dat al eeuwen leven brengt in de oase van Karimabad. Dat onderhoud nodig is, zou snel blijken. Op de terugweg van de kloof komen we op een plek waar water bezig is om zich een weg door de kanaalmuur te banen, de enige van twee dunne draden die ons met de bevolkte wereld beneden verbinden. Een man in *shalwaar kameez* is er druk in de weer met een paar zakken zand en een schop. Hij slaagt erin om het gat te dichten en rept zich vervolgens naar het volgende lek.

Ondanks de dagelijkse inspanningen om de grillen van de gletsjers te volgen bleek men het tempo van de klimaatveranderingen niet meer bij te kunnen houden.⁷

Voor ons is het allemaal een keuze om ons op die paden te begeven, maar voor de Kashmiri die hier leven is het een kwestie van leven of dood voor de gemeenschap. Een paar dagen later zien we bij Borith Lake wat er gebeurt als mensen zoals hij de strijd met het smeltwater van de gletsjers verliezen. Een kanaal staat droog, de velden liggen er dor bij. We leren dat negen families uit de daaropvolgende ellende moesten vluchten. Ondanks de dagelijkse inspanningen om de grillen van de gletsjers te volgen bleek men het tempo van de klimaatveranderingen niet meer bij te kunnen houden.⁷ Het Himalayagebergte warmt volgens waarnemingen drie keer sneller op dan het wereldgemiddelde. Weg kanaal, weg mensen. Het zag er nochtans allemaal veelbelovend uit, op het bord dat naast het meer staat. Een plattegrond toont een nieuw dorp met 125 stukken grond, kanalen, een school, een hulppost, een speelgrond enzovoort. Pakistan investeert veel geld in Kashmir, maar tegen de klimaatverandering staat het machteloos. Dat zou nog veel duidelijker worden bij de enorme overstromingen van de Indus in 2010. Een groot deel van de oogst werd vernield, 20 miljoen mensen werden dakloos en de schade liep op tot 40 miljard dollar. Ook die ramp werd later door wetenschappers aan de klimaatverandering gekoppeld.⁸

Het enige goede nieuws van die mega-overstroming was dat de Indus-delta nog eens wat water kreeg. De laatste decennia droogde ze uit. In hun periode als koloniale meesters op de Indiase subcontinent legden de Britten 100.000 kilometer kanalen aan, met als grootste netwerk het systeem dat ze rond de Indus aanlegden. Het water werd omgezet in granen en katoen, voor de Britse textielnijverheid. Professor Alf Hornborg berekende dat de Britse import van katoen tussen 1815 en 1900 met een factor steeg en dat de Britten toen al een oppervlakte vruchtbaar land buiten hun eigen eiland gebruikten dat minstens een factor groter was dan alle oppervlakte van het huidige Verenigd Koninkrijk.⁹ Pakistan erfde die enorme kanaalinfrastructuur plus een snelgroeiende (vaak naar daar gebrachte) bevolking die gevoed moest worden. De Indus-delta droogde op, met als gevolg dat honderdduizenden uit de delta uit noodzaak wegvluchten. Zo werd Karachi in de jaren 1990 de snelst groeiende stad ter wereld. Fred Pearce schrijft in zijn boek *When the rivers run dry. Water, the defining crisis of the 21st century* dat Karachi door misnoegde milieuvluchtelingen aanzwol tot 10 miljoen inwoners, onder wie een groot aantal in wetteloze sloppenwijken leeft: een broedplaats voor Al Qaeda. Het doet denken aan Syrië, waar miljoenen boeren genekt door de ergste droogte in de geschiedenis van het

land naar de sloppenwijken van de steden vluchtten, waar helaas geen redding voor hun dorst en honger voorhanden bleek. Dat was allemaal vlak voor de Arabische lente en het opportunisme van militant islamitische groepen. Deze verbanden zijn niet uit de lucht gegrepen, ze werden door de Pulitzerprijs winnende journalist Thomas Friedman blootgelegd en door zowel Condoleezza Rice, voormalig buitenlandminister van de VS als Jean-Claude Juncker, de voorzitter van de Europese Commissie, uitgesproken. Er loopt een lijn van klimaatverandering naar Al Qaeda en IS.

Pakistans relatie met water is voor mij een herinnering aan het feit dat *Het klein verzet*, dat Tine Hens in haar gelijknamige boek zo goed beschrijft, nodig is en dat je sterke gemeenschappen nodig hebt om op lokaal niveau de strijd aan te gaan. Zonder de niet-aflatende beurtrol die mensen in Karimabad nemen om de kanalen te herstellen stort de samenleving van de oase in. Ook in Hiware Bazar en in Rio de Aguas gooien de gemeenschappen alles in de strijd om verstandig om te gaan met de voorraad water die hun ecosysteem aanbiedt. Maar wat me door te reizen in Nepal, India en Pakistan ook opvalt is dat klein verzet op zich niet genoeg is. De wereld bestaat al lang niet meer uit een serie oases zoals Karimabad. Boven elke oase hangt het spook van de klimaatverandering. In Borith Lake veegde de klimaatverandering het klein verzet gewoon weg. In de Humlavallei in Nepal kon ik dat in 2007 ook met eigen ogen aanschouwen: een gezwollen gletsjermeer barstte uit en nam een kwart van de velden van een dorp mee. In mijn boek *Nepal. Nieuwe wegen in de Himalaya* gaat één hoofdstuk over het groeiend aantal tikkende tijdbommen die de klimaatverandering in de Himalaya legt: meren die op een zekere dag een bergtsunami zullen veroorzaken. Zelfs de meest weerbare gemeenschap kan niet op tegen een allesvernietigende tsunami. En daarom pleit ik voor een en-en verhaal: klein én groot verzet.

Meynen Nick, *Frontlijnen. Een reis langs de achterkant van de wereldeconomie*, EPO, 2017.

Lezingen, debat en updates op de Facebookpagina @frontlijnen.

Bio

Nick Meynen (°1980) schreef het goed onthaalde *Nepal. Nieuwe wegen in de Himalaya* (EPO, 2010) en *Wandelen met Flora* (EPO, 2013). Hij is geograaf en heeft postgraduatoren in Conflict & Development en internationale researchjournalistiek. Sinds 2008 werkt hij 3/5de als milieu-activist en vult hij de rest in als journalist, schrijver, vader, vrijwilliger en wandelaar.

Eindnoten

1. Pearce, F., *When the rivers run dry. Water, the defining crisis of the twenty-first century*, 2006, Beacon Press.
2. Europa Press, *Fiscalía pide imputar al delegado de Medio Ambiente en Almería*, 21 april 2014
<http://www.europapress.es/andalucia/almeria-00350/noticia-fiscal-pide-imputar-delegado-medio-ambiente-cambio-uso-suelo-forestal-agricola-20150420184825.html>
3. Canal Sur News, *The spring of Los Molinos del Rio Aguas is going dry!*, 18 november 2014,
<https://www.youtube.com/watch?v=7YFJ3L1BDBM>
4. Boletín Oficial de la Junta de Andalucía, 23 December 2016,
http://www.juntadeandalucia.es/eboja/2016/245/BOJA16-245-00099-21925-03_00104550.pdf
5. Singh, S., *Local Governance and Environment Investments in Hiwara Bazar, India*,
<http://www.ceecce.net/case-studies/local-governance-and-environment-investments-in-hiware-bazar/>
6. Martínez-Alier, J., Temper, L., *Is India Too Poor to be Green?*, 28 april 2007, vol.42, nr. 17, *Economic and Political Weekly*
http://www.academia.edu/25851029/Is_India_Too_Poor_To_Be_Green
7. Pamir Times, *Glaciers Shape Lives in Upper Hunza*, 3 juni 2015
<http://pamirtimes.net/2015/06/03/glaciers-shape-lives-in-upper-hunza/>
8. K.M. Lau, W., Kim, K., *The 2010 Pakistan Flood and Russian Heat Wave: Teleconnection of Hydrometeorological Extremes*, 1 februari 2012, *Journal of Hydrometeorology*
<http://journals.ametsoc.org/doi/pdf/10.1175/JHM-D-11-016.1>
9. Hornborg, A., *Global Magic: Technologies of Appropriation from Ancient Rome to Wall Street*, 2016, Springer